

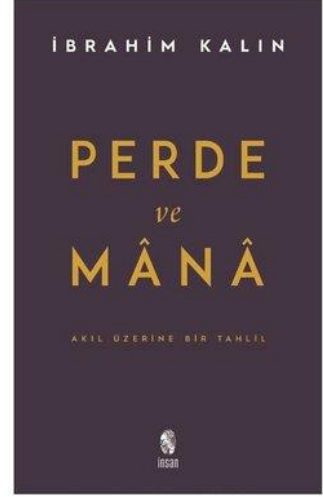
Akılları Kalbeylemek

Perde ve Mânâ, Akıl Üzerine Bir Tahlil, İbrahim KALIN, İnsan Yay,

İstanbul 2020, 128 s., ISBN 9789755749396

Hayriye BAĞ¹

“Perde ve Mânâ” (2020) kitabının yazarı İbrahim Kalın, İstanbul Üniversitesi Tarih Bölümü’nden mezun oldu. Malezya Uluslararası İslâm Üniversitesi’nde yüksek lisansını, George Washington Üniversitesi’nde beşerî bilimler ve mukayeseli felsefe alanında, Molla Sadra’nın varlık görüşü ve bilgi felsefesi üzerine yazdığı teziyle doktorasını tamamladı. Çeşitli üniversitelerde İslâm düşüncesi ve İslâm-Batı ilişkileri üzerine dersler verdi. 2014 yılı itibariyle Büyükelçi sıfatıyla Cumhurbaşkanlığı Genel Sekreter Yardımcılığı ve Cumhurbaşkanlığı Sözcülüğü görevine atandı.

İbrahim Kalın’ın “Perde ve Mânâ” (2020) isimli eserinin aslı İngilizce olarak kaleme alınmış, ardından yine yazar tarafından Türkçeye tercüme edilmiştir. Bir risale mahiyetinde olan bu kitap 126 sayfadan oluşmaktadır. Hacim olarak küçük olsa da ihtiva ettiği konu ve değindiği meseleler itibariyle okuyucuya geniş bir pencere açmaktadır. Kitabın kapağında da belirtildiği üzere bu kitap, “akıl üzerine bir tahlil”dir. Eser giriş kısmı haricinde dokuz alt başlığa ayrılmış ve bu başlıklar kısaca izah edilmiştir.

“Perde ve Mânâ” eserinin ana kavramı “akıl”dır. Bu kitapta akıl kelimesi tahlil edilmiş ve bununla ilgili farklı görüşler aktarılmıştır. İnsana hakîkati kavraması için akıl verilmiş, insan, aklını doğru kullanmakla yükümlü tutulmuştur. Dünya ve ahiretteki kurtuluşun yegâne yolu da akli kullanmaktan geçer. İbrahim Kalın, söz konusu eserde mevzuya sadece tek bir bakış açısından bakmamış, çok zıt fikirleri bir arada sunarak kendi düşüncelerini de başarılı bir şekilde temellendirebilmiştir. Özellikle akıl ile ilgili Avrupalı filozofların düşüncelerine

¹Karabük Üniversitesi, Temel İslâm Bilimleri, Yüksel Lisans Öğrencisi, hayriyebg@hotmail.com
(Bu yazı Young Academia, Server Genç Hanımlar Derneği ve İdeal Bilge Gençlik Spor ve İzcilik Kulübü Derneği iş birliğinde Dr. Sema Noyan yönetiminde “Karşılaştırmalı Doğu- Batı Yazarlık Atölyesi” kapsamında üretilmiştir.)

ve modern dönemde öne çıkan görüşlere yer vererek bu görüşlerin sıkıntılı taraflarına dikkat çekmiştir. Yazara göre günümüz insanı, akla hak ettiği anlamı yüklediğinde ve davranışlarını buna göre şekillendirdiğinde kurtuluşa erer. Eserde her ne kadar Batı düşüncesinden kesitlere yer verilse de İslâm düşüncesi kitabın büyük kısmını oluşturur.

Kalın'ın "Ben Öteki ve Ötesi", "İslâm ve Batı", "Barbar, Modern Medenî" ve özellikle de "Akıl ve Erdem" gibi eserleri, ele aldığımız kitapla paralellik göstermekte ve pek çok ortak konu ihtiva etmektedir. Kendimizi ve diğerlerini tanımak, anlamak ve davranışlarımızı buna göre şekillendirmek akıl sayesinde mümkün olduğundan, yazar bu kavrama önem vermiştir. Küçük hacimli, akıcı ve anlaşılır bir eser olan "Perde ve Mânâ" da "akıl" kavramına, Doğu ve Batı eksenli bakılarak düşünceler hulâsa edilmiştir. Özellikle Kur'ân'ın bu kavrama verdiği yeri merkeze koyması ise eseri daha değerli kılmıştır.

Kalın, kitap boyunca izah ettiği meseleye başlamadan önce, giriş kısmında ilgi uyandırıcı sorulara yer verir; "Akıl, kendi özündeki iyiliği unutup neden kötülüğe râm oluyor? Kötüyü kutsayan ve meşrulaştıran akıl nasıl bir varlıktır? Kendi tabiatına ihanet eden bir akılla nasıl mücadele edilir?"² Aslında bu cümleler konuyu özetler ve günümüz dünyasında "akıl" dendiğinde, zihinde oluşan çarpıklığa dikkat çeker. Pek çok İslâm düşünüründe olduğu gibi İbrahim Kalın da aklın özünde iyilik olduğunu ve bu iyiliği insanlığın ortaya çıkarabileceğini savunur. İnsanoğlunun sahip olduğu nefis, arzu, istek gibi etkenler aklın bu potansiyelini sürekli örtmek ve gizlemek istemektedir. İnsan, çevresini saran kötülüklerle, özündeki bu iyilik sayesinde savaşıma imkânı bulur. Müslümana düşen ise, aklın asıl mahiyetini kavramayla başlayan bu yolculukta hakîkate varmaktır. Çünkü yazara göre akıl, hem hakîkati ortaya çıkarıcı yani mânâyı keşfedici, hem de hakîkate "zihinsel, kavramsal ve dilsel" bir biçim kazandırıcı mahiyettedir. Eser, aklın tüm bu işlevlerini ve bunların nasıl kullanılıp hayata geçirebileceğini özetler. Kalın, akıl ile ilgili farklı tanım ve bakış açılarını verdikten sonra İslâm dinine göre olması gerekeni de aktarmıştır. Akıl, onu yaratanın çizdiği şekilde yönlendirildiği müddetçe işe yarar. Çünkü o maddî ve fiziksel âlemin ötesine taşar. "Perde ve Mânâ" da altı çizilen düşünce, aklın, kendinin ötesinde bir gerçeğin parçası

² İbrahim Kalın, *Perde ve Mânâ Akıl Üzerine Bir Tahlil*, İnsan Yay, İstanbul 2020, s. 8.

olmasıdır. Kalın'a göre, "varlık bir bütün olduğu için onu anlayacak enstrümanların da bir bütünlük arz etmesi gerekir".³

Kalın, giriş kısmından sonra ilk bölümde "Aydınlanma Çağı Aklı"ndan söz etmiştir. Akıl, akıl dışı olan her şeyi yenerek güya başarı elde etmiştir. Fakat asla düşünülen gibi olamamış, aklın sadece beş duyu algısıyla yetindiği fikri hiçbir zaman başarı getirmemiştir. Kitapta Batı'nın tasavvur ettiği akıl kavramından sonra özellikle Batı'daki bazı felsefî düşüncelere yer verilmiş ve bunların tutarsızlıklarına değinilmiştir. Özellikle Avrupa aydınlanmasının akli mutlaklaştırıcı düşüncelerine karşın Kalın, Hâris el-Muhâsibi, Gazzâlî gibi İslâm düşünürlerine atıflar yaparak akıl ile dinin ne kadar iç içe olduğunu ve biri olmadan diğerinin olamayacağını aktarır. Avrupa aydınlanmasının başarısız olan fikirlerinin arka planında aklın beşerî düzeye indirgenmesi yatmaktadır. Bu fikre göre akıl her şeyin üstünde bir konumdadır ve her şey akla göre anlamlandırılmak zorundadır. Fakat tüm yaratılanlar gibi sınırlı olan akıl da mânevî bir destek almadığında sonsuzluğu idrak edemeyecektir.

Orta Çağ düşüncesinden modern döneme kadar İslâm için yapılan "akıl dışılık" iddialarına eserde dikkat çekilmiştir. Avrupalı aydınlar İslâm'ın bu kadar hızlı yayılmasını anlayamamışlardır. Bu nedenle İslâm'ın kılıç zoruyla kabul ettirildiğini ya da insanların şehvî duygularla kandırıldığını iddia etmişlerdir. Peygamber Efendimiz (s.a.v.)'e de bu konu ile ilgili iftiralar atılmıştır. Hatta büyük İslâm filozoflarının zorunluluktan Müslüman olup gizlice vaftiz oldukları bile iddia edilmiştir. Batı, özellikle İslâm'daki cihad, savaş gibi kavramları öne çıkararak İslâm'ın bir şiddet dini olduğu, şiddetin ise akıl dışı olduğunu savunmuştur. Bu nedenle de "İslâm terörizmi", "İslamofobi" gibi kavramlar piyasaya sürülmüştür. Sonuç olarak "şiddet ve şehvet" akıl dışılığa bağlanmıştır. İslâm düşünce geleneğinde akla ve düşünceye verilen öneme karşın, bu önem Avrupa Aydınlanması tarafından görmezden gelinmiştir. Halbuki kutsal kitabımız olan Kur'ân-ı Kerîm'e bakıldığında bile akıl kavramının ne kadar öne çıktığı görülür. Nitekim bu eserde, akıl ile ilgili âyetlere bolca yer verilmiştir. Kalın, "İslâm ve akıl" konularında Avrupa'da hâkim olan genel düşünceyi aktarsa da eserinde istisnalara yani İslâm'ın akıl dini olduğunu savunan Avrupalı düşünürlerin görüşlerine de yer verir. Kitapta Kant, Dewey gibi Batılı düşünürlerin yanı sıra Molla Sadra, Gazzâlî gibi Müslüman düşünürlerin görüşlerine de yer verilmiştir.

³ Türkiye Yazarlar Birliği tarafından düzenlenen "Kültür Sohbetleri" programındaki konuşmasından alınmıştır.

Mesela akla uygunluk anlamındaki rasyonalizm, sadece pratik faydayı esas alan pragmatizm veya İslâm'ın kalbe aklı bir rol biçmesi işlenen konulardan bir kaçıdır.

İbrahim Kalın, eserinde, akıl kavramının mahiyetinin bilinmesi ve derinlemesine anlaşılmasının önemi üzerinde durur. Çünkü akıl, insanı diğer mahlûkattan ayıran en önemli vasıftır. İnsanın akıl sayesinde meleklerden üstün, hayvandan alçak olabileceği vurgulanır. Dolayısıyla ancak akli doğru yerine koymak suretiyle her şey anlamlı hale gelebilir. Nihâyetinde akıl, bizi doğru yola iletmede araç olabilir, fakat o da yaratılmış ve sınırlıdır. Bu noktada Kalın, "aklın kendini sınırlamasının rasyonel bir eylem" olduğunu söyler. Böylece yazar, eserinde rasyonalite kavramına da ayrı başlıklar altında değinir. Özellikle modern dönemde akla nicel bir misyon yüklenmesinin sınırlılıklarına dikkat çeker. Yazara göre rasyonellik akla uygun ve hakîkate götürücü olarak kullanıldığında doğru sonucu verir. Sınırlı olan akla sınırsız yetki vermek ise tezat bir anlayıştır ve rasyonel bir eylem olmaya uzaktır.

Rasyonalite anlayışı özellikle modern dönemde daraltılmış ve "yararlı olan"a kadar indirgenmiştir. Bu düşünceye göre rasyonel olan yararlı olandır. Burada Kalın, yararlılık ilkesinden doğan Dewey'in "pragmatizm" düşüncesini aktarır. Sadece pratik faydayı esas alan ve yararlı olanı kabul eden bu düşünce sistemi aklın asıl işlevinden uzaktır. Modern düşünce sisteminde oldukça popüler olan bu akım, eşyayı yalnız fayda esasına göre anlamlandırır. Görünürdeki kaba faydayı esas almak arka planda pek çok kötülüğün doğmasına neden olur. Böyle bir düşünce sisteminde erdem, ahlâk, inanç gibi kavramların içi boşaltılmış olur. İslâm kültürüne göre ise varlığı fayda düzeyine indirgemeden onun zâtındaki kıymetini görmek gerekir.

İslâm, akıl kavramına oldukça geniş bir çerçeveden bakmış ve diğer düşünce sistemlerinin aksine bu kavramı alt başlıklara ayırmaya çalışmamıştır. "Perde ve Mânâ"nın giriş kısmında verilen "akledecek kalpler" ile ilgili âyet-i kerime bununla ilgilidir. Yani İslâm düşüncesinde akli olanla kalbi olan zıt, birbirinden farklı şeyler olarak algılanmamış aksine hepsinin aynı yönü işaret ettiği vurgulanmıştır. Akıl, kalp, sezgi, erdem, ahlâk gibi kavramların hepsi, İslâm düşüncesine göre aynı noktayı işaret eder. Akıl, varlığı ve Tanrıyı bilmek, tanımak için bir araçtır. Sonlu ve sınırlı olan bu araç, sonsuzu idrak etmeye çalışırken sezgiden yararlanmak zorundadır.

Dolayısıyla kitapta öne çıkan kavramlardan bir diğeri ise “sezgi”dir. Kalın, Batı düşünce sisteminde Orta Çağ’dan sonra daha fazla belirginleşen çıkarımsal akıl-sezgisel akıl ayırımına yer verir. İslâm geleneğinin aksine Batı’nın bu ayrımı yapması akıl kavramını yüzeyselleştirmiştir. Akıl, kalbî olan ve sezgisel olanla birlikte akıldır. Batı’da farklı dönemlerde ve farklı şahıslar etrafında uç noktalarda konumlandırılan akıl için İslâm’da orta bir yol tutulmuştur. Yani akli, yalnız duyularla algılanan fiziksel dünyaya indirgemek ya da her şeyi kuşatıcı olacak şekilde yüceltmek hatalıdır. Sonuçta İslâm’ın akıl dini olduğu söylemindeki akıl, bahsedilen beşerî akıldan daha öte bir akıldır.

Batı’da akli kategorize etmekle ilgili pek çok çalışma olmasına rağmen İslâm hiçbir zaman akli böyle bir ayrıma tâbi tutmamıştır. “Mantıksal pozitivizm-radikal tarihselcilik”, “çıkarımsal akıl-sezgisel akıl” gibi ikilemlerin aksine Kur’ân’da akla dâir bütünsel bir bakış açısı vardır. Yine Kur’ân’da ahlâkî ve vicdanî olanla akli olan hiçbir zaman çatışmamıştır. Akıl, kalp, sezgi ve duyu organları birbirini tamamlayan ve hep birlikte hakîkate ulaştıran şeylerdir. Batı’da meydana gelen bu ayrımlar neticesinde din ve aklın farklı şeyler olduğu benimsenmiştir. Batı’nın akli ve kalbi, madde ve mânâyı, fiziksel olanla ruhsal olanı birbirinden ayrı unsurlar olarak görmesi din ve aklın tezat olduğu görüşünü ortaya çıkarmıştır.

Akıl kelimesi çok geniş bir anlam yelpazesine sahiptir. Aklın, Kur’ân’da geçen anlamlarına bakıldığında, insanın yaratılış sebebini bulmasında ve sonlu-sonsuz, insan-Allah, Tanrı-evren gibi ilişkilerin anlaşılmasında büyük rol oynadığı görülür. İnsanın yaratılış amacını Kalın, “Yaratılış Metafiziği” olarak adlandırmıştır. Evrendeki müthiş düzen ve insanın bu dünyaya gönderilişi ancak akıl sayesinde müşahede edilebilir. Böylece insan-varlık, varlık-Tanrı arasındaki bağlantı kurulmuş olur. Kur’ân’daki kıssalarda, Allah’ın, yaratmış olduğu nimetleri detaylı şekilde zikretmesi bu bakımından hatırlatılabilir. Allahu Teâlâ bunları bizim gözlerimizin önüne sererken akletmemizi ve anlamamızı istemektedir. Bu konuda kitapta “âyet” kelimesinin anlamı üzerinde de durulur: Âyet hem yaratılış âlemindeki işaretler hem de Kur’ân’daki tümcelere verilen addır. İnsanın hakîkate ulaşması için iki türlü âyeti de okuyabilmesi gerekir. Bu okumalar insanın aklına hitap eder. Evrene bakarak tefekkür etme ve yaratılışımızın amacını kavrama konusunda Kalın, eserde pek çok kevnî âyete yer vermiştir. Nitekim Kur’ân’da insanın evreni okumak suretiyle, yaratılış amacını ve

sorumluluklarını idrak edebileceği birçok âyet mevcuttur. Neticede İslâm düşüncesinde, mahlûkat, akıl ve kalp gibi kavramların hepsi hakîkati idrâk içindir. Bu kavramları amacından saptırmak ve birbiriyle ilişkisini zayıflatmaya çalışmak insanın zararınadır.

Kitapta pek çok yerde vurgulandığı üzere, evrendeki müthiş bütünlüğün içerisinde akıl kendi yerini bulursa hakîkatin perdeleri aralanmaya başlar. Çünkü bu noktada hikmet de akla katılır. Akıl yalnız çıkarımlar, veriler ya da fiziksel nitelikleri anlamakla görevini tamamlamaz. Ona bu yolda eşlik eden ve perdelerin kalkmasını sağlayan etken hikmettir. İslâm düşünürlerinin kullandığı sezgi, keşif, zevk gibi kelimeleri bu bağlamda değerlendirmek gerekir. İbrahim Kalın'a göre aklın ışığı hikmetin ışığıyla birleşirse hakîkatin perdeleri kalkar. "Kendi ışığını hakîkatin ışığına ekleyen akıl, hikmeti kuşanabilir ve yolumuzu aydınlatabilir."⁴

"Kur'an'ın Düşünce Kâmusu" adlı bölümde akıl ve düşünce ile ilgili Kur'ân'da geçen kelimelere yer verilmiştir. Kalp, ilim, delil, tedebbür gibi kavramların ifade ettiği genel anlam üzerinde duran Kalın, Kur'ân'da geçtiği şekliyle, düşünme eyleminin amacına ve nasıl gerçekleşeceğine yer verir. Kur'ân yukarıda bahsettiğimiz pek çok ayrımın aksine akılla hakîkati, bilgiyle erdemi, görünür olanla gayb âlemini, fiziksel olanla ruhî olanı birleştiren bir anlayışa sahiptir. İbrahim Kalın'ın söz konusu eserinde de söylediği üzere böyle bir başlık ayrı bir çalışma gerektirebilir. Zira hacim olarak küçük olan bu eser böyle geniş ve dikkat çekici bir konu için ancak öz şeklinde oluşturulmuştur. Özellikle Kur'ân'daki akıl-kalp ilişkisi ve kalbin aklî yönü, kitabın konusu itibarıyla önemli bir başlıktır. Kalın, bu bölümde sözü, hikmetin önemi ve hakîkate ulaşmadaki rolüne getirmiştir.

Yazar, kalp kelimesinin modern dönemde yalnız duyu merkezi haline getirilmesine karşın Doğu kültüründe kalbin akletme fonksiyonu olduğundan söz eder. Yani İslâm haricinde, Japoncada "kokoro", Çince "xin (şî)" gibi kelimeler kalbin yanında akıl ve zihin anlamlarını da taşır. İslâm düşüncesinde duyu organları, akıl, kalp gibi etmenlerin birleşmesi ve bütüncül bir bakış açısıyla değerlendirilmesi mevcuttur. Kalp anlamaya, göz görmeye, kulak işitmeye yetmez. Bir bütünlük halinde çalışmaları gereklidir. Bu konuda kalp, merkez olarak görülmüştür. Kalın, kalbin sıhhatli olmasının tüm organların sıhhatini sağlayacağını zikreder ve bu konudaki hadîsi aktarır. Peygamber Efendimiz (s.a.v.) şöyle

⁴ Kalın, *a.g.e.*, s. 9.

buyurmuştur: “Şüphesiz, bedende küçük bir et parçası vardır; eğer o iyiyse tüm vücut iyidir ve eğer o bozulmuşsa tüm vücut bozulur. Bu et parçası kalptir.”

Yalnız akıl değil, kalp de akla paralel gerçeği görmenin aracıdır. Gazzâlî bu konuyu “Kalbin Askerleri” başlığıyla açıklar. O, insan bedenini bir şehre benzetir. Şehrin padişahu kalp, veziri akıl, maliye müdürü şehvet ve emniyet müdürü, gazaptır. Padişah her zaman kararlı olup vezirle istişare halinde bulunursa, maliye ve emniyet müdürünü kontrol altında tutarsa şehir emniyettedir. Eğer ülkede şehvet ve gazabın sözü geçerse halk perişan olur.⁵

Kalın, son bölümlerde akıl ile “ahlâk” ve “tutarlılık” arasındaki ilişkiye değinir. İslâm’a göre ahlâklı, erdemli olan, rasyonel olandır. Bunların arasında bir çelişki yoktur. Kişinin yaptığı erdemsiz davranışlar akıl ile çelişmektedir ve tutarsızlıklara yol açmaktadır. Aynı şekilde Tanrı’nın varlığını tanımak ve ona şükretmek de rasyonel bir eylem olduğu için bu hakîkati inkâr edenlerin nefis ve şehvî duygularının ağır bastığı ifade edilir. Kısacası kişi ahlâklı davranıyor ise aklını kullanıyordur; ahlâksız davranıyorsa aklına muhalefet ediyordur.

Kalın, sonuç kısmında günümüzde akli kullanmanın mümkün olup olmadığını ele alır. Yazar bu bölümde tezini özetlemiş ve akli nasıl bir yere koymamız gerektiğinin altını çizmiştir. Sonuç olarak yazarın deyişiyle; “Akıl, bizi özümüze bağlayan ve koruyan bir işlev görmeye başladığında, hemcinslerimizle, varlık âlemiyle ve Yaratıcıyla uyum ve âhenk içinde yaşamak da mümkün hâle gelecektir.”⁶

“Perde ve Mânâ”, dili anlaşılır olması ve savunduğu konuyu sade ve açıklayıcı şekilde aktarması nedeniyle, her kesimden insanın okuyabileceği bir eserdir. Özellikle modern dönemle birlikte akıl kavramına beşerî bir anlam yüklenmiş, kalple olan bağlantısı kesilmiştir. Bu nedenle akıl kavramına verilmesi gereken anlam çok başarılı şekilde hatırlatılmıştır. Önde gelen Müslüman düşünürler, bu kavramı uzun uzadıya açıklamışlar, ayrıca akıl konusunda pek çok eser yazılmıştır. “Perde ve Mânâ” ise hem bu düşünce kültürümüzün devamı niteliğinde olması hem de güncel şekilde konuya yaklaşarak karşıt fikirleri çürütmesi açısından okunması tavsiye edilebilir bir kitaptır. Konular sıralanırken öncelikle Batı düşüncesine ve yanlışlıklarına değinilmiş ardından İslâm düşüncesi aktarılmıştır. Bu konuda yazılmış pek çok eser olmasına karşın “Perde ve Mânâ” hem hacim

⁵ İmam Gazzâlî, *Kimyâ-yı Saâdet-İmam-ı Gazali*, Ataç Yay., İstanbul 2015, s. 36.

⁶ Kalın, *a.g.e.*, s. 113.

olarak küçük hem de farklı bakışları bir araya getiren öz bir eserdir. Kalın, akla, düşünceye, kalbe doğru bir bakış açısı kazandırma amacını gütmektedir. “Perde ve Mânâ”da yazar, konuyla bağlantılı olarak İslâm terörizmi, modernlik, vicdan gibi bazı kavramlara da yer vermiştir. Kitapta yabancı eserlerin yanı sıra klâsik İslâm eserleri de kaynak olarak kullanılmıştır.

“Perde ve Mânâ”nın pratik bir kitap olmasından söz etmekle beraber, bu konuyu ve Kalın’ın bakış açısını daha net ve detaylı incelemek isteyen okurlar için yukarıda da zikrettiğimiz diğer çalışmaları olan “Akıl ve Erdem”, “Ben, Öteki ve Ötesi” ve “İslâm ve Batı” gibi eserlerinin de okunmasını tavsiye ederiz. Söz konusu eserlerde “Perde ve Mânâ”nın temeli olan “Batı ve İslâm” düşüncesi çok yönlü olarak incelenmiştir. Yazar, bu eserlerinde aynı fikirleri farklı pencerelerden aktarmış, kadîm geleneğimizi de arkamıza alarak günümüze ışık tutmaya çalışmıştır. Onun hemen her eserinde Doğu ve Batı’nın etkileşim alanlarını ayrıntılı ve örneklendirici mütalaa etmek mümkündür. Bu noktada özellikle “kültür ve medeniyet”, “Orta Çağ”, “İslâm’ın şiddetle ilişkilendirilmesi” gibi konular eserlerinin ana konularındandır.

Yazar, “Ben Öteki ve Ötesi”, “İslâm ve Batı” gibi kitaplarında daha çok İslâm ve Batı’daki akıl ve rasyonalite kavramlarına değinmektedir. Söz konusu eserlerde, özellikle Batı’nın tarihine, İslâm ile ilişkisine ve İslâm’ı ötekileştirme çabalarına yer verilir. İslâm, Batı tarafından yüzyıllarca oryantalist bakış açısıyla “şiddet yanlısı ve akıl dışı” olarak kabul edilmiş, Müslümanlar ise kaba ve şehvî arzuları ağır basan bir millet olarak tasavvur edilmiştir. Dolayısıyla söz konusu eserler, Batı’nın oryantalist bakış açısıyla ele aldığı İslâm’ın hakîkatini derli toplu ve anlaşılır bir dille ortaya koyması açısından son derece değerli çalışmalardır. Kalın, eserlerinde akıl kavramına sık sık vurgu yapmıştır. Bu eserlerde de akıl kavramı karşılaştırmalı şekilde ele alınırken, “Perde ve Mânâ”da daha özel bir bakış açısıyla Kur’ân odaklı ele alınmıştır. İslâm’ın Batı tarafından algılanış biçimini anlamak isteyen için bahsi geçen eserler çok faydalı olacaktır. İbrahim Kalın, “İslâm ve Batı” adlı eserinde Müslüman ilim adamlarının da her zaman dikkate aldığı “hakîkatin evrenselliği” konusuna değinir. Bu konu da yazımızın başında bahsettiğimiz insanın özündeki iyilikle alâkalıdır. İnsanın özündeki iyilik, evrensel hakîkat ve akıl ile birleştiğinde olumlu sonuçlar doğurabilir. Husserl başta olmak üzere birçok Avrupalı filozof ise, aklın evrensel ilkelere

göre hareket etmesi gerektiğine inanır. Onlara göre Doğulular bu akıl anlayışından oldukça uzaklaşmışlardır. Dolayısıyla Avrupalı, kendi kökü olduğunu savunduğu kadim Yunan düşüncesini benimsemiştir.

Akıl kavramı ana konumuz olduğu için özellikle Kalın'ın "Akıl ve Erdem: Türkiye'nin Toplumsal Muhayyilesi" kitabına dikkat çekmek isteriz. Bu kitap akıl konusunu hem özel başlıklarda daha detaylı şekilde aktarmış hem de akıl kavramıyla yakından ilişkili olan ahlâk, din, medeniyet gibi konuları ayrıntılı şekilde işlemiştir. Ayrıca günümüz Türkiye'sini ve geçirmiş olduğu merhaleleri bu kavramlar temelinde aktarmaya çalışmıştır. Akıl ve düşünme üzerine olan bu kitap "Perde ve Mânâ"yı destekleyici daha geniş bir eserdir.

Sonuç olarak akıl, beşerî olanın ötesine geçerse kendi kıymetini yükseltmiş olur. Aklı yalnızca maddî olana, faydalı olana, görünür olana indirgemek sığ bir anlayıştır. İnsan kendisine bahşedilen yüksek mertebeye ulaşmak için mânevî olan taraftan beslenmek zorundadır. Bu nedenle insanoğlu bu maddî-mânevî, fiziksel-sezgisel tarafları hak ettiği şekilde konumlandırır ve yaratıcının yönlendirdiği şekilde kullanırsa gerçekten "akıllı bir varlık" olur.

Akıl ve kalp insana verilmiş en önemli nimetlerdir. Çünkü tüm dünya ve dünya ötesi âlem ancak akılla anlamlı hale gelir. Bu nedenle bunların yerini ve mahiyetini anlamaya çalışmak biz insana düşen belki de ilk görevdir. Bunlar anlaşılırsa gerçeklerin gün yüzüne çıkması ve kurtuluşa ermek tabii olacaktır. İşte tüm bunları anlamlandırmayı kolaylaştıracak düşünceleri okuyup idrak etmek, tüm Müslümanların faydasıdır. Neticede akıl, kalp, vicdan, sezgi ve ahlâk kavramlarının hepsinin Hakk'ın bilgisine erişmede işlevi vardır. Bunlardan birini çıkardığımızda perdeler örtülmeye başlar. Şunu da eklemek isteriz ki insanın perdeyi aralayıp hakîkati görmesi için önce perdeyi görmesi gerekir.